

“สนธิสัญญาเบาว์ริง”

Treaty of Friendship and Commerce between Great Britain and Siam

concluded and signed at Bangkok

18th April 1855

ต้นฉบับจาก The National Archives, United Kingdom

“สนธิสัญญาเบาว์ริง”

Treaty of Friendship and Commerce between Great Britain and Siam concluded and signed at Bangkok

18th April 1855

ต้นฉบับจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ประเทศอังกฤษ (The National Archives, United Kingdom)
เลขที่อ้างอิง (Reference): FO 94/492

ชื่อเอกสารในระบบฐานข้อมูล: Country: Siam Treaty: friendship and commerce. Place and date of signature: 18 Apr. 1855

Website: <http://discovery.nationalarchives.gov.uk>

การอ้างอิงเอกสารเขียนได้ตามดังนี้

The National Archives of the UK (TNA). 1855. *Treaty of Friendship and Commerce between Great Britain and Siam*. Reference: FO 94/492.

คำชี้แจง: เอกสารนี้มีวัตถุประสงค์ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ห้ามนำไปจำหน่ายหรือกระทำเพื่อการค้า หาก
กระทำการดังกล่าวจะได้รับการดำเนินคดีตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหราชอาณาจักร หากต้องการทำเพื่อ
การค้าต้องทำการติดต่อกับ The National Archives, Kew, Richmond, Surrey, TW9 4DU,
Tel: +44 (0) 20 8876 3444

ผู้จัดทำเอกสารและถ่ายภาพ: พิพัฒน์ กระจ่างจันทร์ email: pipad_k@yahoo.com

สถานที่ทำงาน: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ถึงแม้คนไทยจะเรียนเรื่องสนธิสัญญาเบาว์ริงกันมาตั้งแต่เด็ก แต่น้อยคนนักที่จะได้เห็นต้นฉบับสนธิสัญญานี้ทั้งในฉบับที่เป็นสมุดไทยและสมุดฝรั่ง ในช่วงที่ผ่านมา ระหว่างการลาศึกษาต่อยังประเทศอังกฤษ ผู้จัดทำเอกสารเล่มนี้ได้มีโอกาสรู้จักกับคุณเผด็จ ขำเลิศสกุล เจ้าหน้าที่ประจำหอจดหมายเหตุแห่งชาติของอังกฤษ (The National Archives) ทำให้มีโอกาสเข้าไปดูสนธิสัญญาดังกล่าว จึงทราบว่า ทางหอจดหมายเหตุอนุญาตให้ถ่ายภาพเอกสารโบราณ และยังสามารถนำไปเผยแพร่ได้อีกด้วย โดยต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษาเท่านั้น เพราะถือว่าเอกสารเหล่านี้เป็นของสาธารณะ แต่ไม่ใช่เพื่อทำการค้า ถ้าหากทำจะต้องทำการติดต่อกับทางหอจดหมายเหตุแห่งชาติของอังกฤษ (The National Archives) เพื่อขออนุญาต หากไม่ จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย เมื่อได้ทราบความดังกล่าว กอปรกับในช่วงปีที่แล้ว (2559) ได้มีข่าวการออกข้อสอบข้อหนึ่งเกี่ยวกับสนธิสัญญาเบาว์ริงที่เกิปัญหาคือขึ้น ดังนั้น จึงคิดว่าหากมีการถ่ายภาพ และจัดทำสนธิสัญญาเบาว์ริงเพื่อเผยแพร่ น่าจะเป็นประโยชน์มากสำหรับวงวิชาการ การศึกษา และประชาชนทั่วไปเพื่อให้ได้เข้าถึงเอกสารชั้นต้นได้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้สามารถสัมผัสใกล้ชิดกับของจริงได้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผมจึงได้จัดทำเอกสารนี้ขึ้นในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัลเพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์กันเพื่อการศึกษา

เอกสารฉบับนี้ ผมเลือกใช้ชื่อว่า “สนธิสัญญาเบาว์ริง” (Bowring Treaty) เพราะเป็นชื่อที่คนทั่วไปติดปากกัน แต่สนธิสัญญานี้มีชื่อเต็มว่า “หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีประเทศอังกฤษแลประเทศสยาม” (Treaty of Friendship and Commerce between Great British and Siam) หรือบนปกสมุดไทยใช้ชื่อว่า หนังสือสัญญาเซอยอนโบวริง ซึ่งเป็นสนธิสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างราชอาณาจักรสยามทำกับสหราชอาณาจักร หรือประเทศอังกฤษ โดยลงนามเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2398 โดยเซอร์จอห์น เบาว์ริง (Sir John Bowring) ราชทูตผู้ได้รับการแต่งตั้งจากสมเด็จพระบรมราชินีนาถวิกตอเรีย เพื่อเข้ามาทำสนธิสัญญา โดยมีสาระสำคัญคือ การเปิดการค้าเสรี การจัดตั้งสถานกงสุล ข้อกำหนดเรื่องการค้า และสิทธิสภาพนอกอาณาเขตของคนในบังคับอังกฤษ เป็นต้น

เอกสารดิจิทัลฉบับนี้ประกอบด้วยเอกสารจำนวน 2 เล่ม *เล่มแรก* เป็นหนังสือสัญญาต้นฉบับ จึงมีการทำปกอย่างดีด้วยการใช้ผ้าไหมยกสอดดั้นทอง พร้อมทั้งมีตราพระราชลัญจกรในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำจากโลหะปิดทองผูกติดกับตัวหนังสือสัญญาด้วย ช่วงต้นของสนธิสัญญาเล่มนี้มีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอังกฤษก่อนหน้าคือการทำสนธิสัญญา “เบอร์นี” อีกด้วย ถัดไปจึงเป็นตัวสัญญาเบาว์ริงทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย และรายการสินค้าต่าง ๆ ส่วน *เล่มที่สอง* (เริ่มต้นหน้า 55) เป็นเอกสารคู่สำเนาของสนธิสัญญา จึงมีเฉพาะตัวสัญญาทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย และรายการสินค้าต่าง ๆ แต่ที่น่าสนใจด้วยคือ ช่วงท้ายสุดมีบันทึกขนาดเล็กเพื่ออธิบายการทำสนธิสัญญา และมีตราประทับของขุนนางคนสำคัญของสยามที่มีอำนาจในการทำสนธิสัญญา ความจริงยังมีหนังสือสนธิสัญญาที่เป็นคู่สำเนาอีกเล่มหนึ่ง แต่ด้วยเนื้อความที่ซ้ำกันกับอีกสองเล่มนี้จึงไม่ได้นำมาจัดเรียงหน้าไว้ด้วย

มีสิ่งหนึ่งที่ต้องอธิบายไว้ด้วยคือ สำหรับการอ่านตัวเลขราคาสินค้าในสัญญา ซึ่งราคาสินค้านี้จะอยู่ในเครื่องหมายคล้ายไม้กางเขน หรือที่เรียกกันว่า “ปีกกา” มีวิธีการอ่านหน่วยเงินดังนี้ ช่องซ้ายบนมีหน่วยเป็นตำลึง ช่องขวาบนมีหน่วยเป็นบาท ช่องขวาล่างมีหน่วยเป็นสลึง และช่องซ้ายล่างมีหน่วยเป็นเฟื้อง

สุดท้าย คงแทบจะปฏิเสธไม่ได้ว่าสนธิสัญญาฉบับนี้ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของสยามขนาดใหญ่ อย่างไรก็ดี ในวงวิชาการมีข้อถกเถียงกันหลายแง่มุมในประเด็นนี้ เดิมมักมีคำอธิบายว่าสนธิสัญญานี้ได้ทำให้สยามเสียเปรียบในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้า และอำนาจอธิปไตย จนนำไปสู่การโยงไปถึงความรู้สึกชาตินิยมก็มี แต่ในระยะหลังได้มีข้อเสนอจากนักวิชาการบางท่านที่อธิบายว่าการทำสนธิสัญญานี้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่สยามค่อนข้างยอมรับได้ เพราะต้องการเข้าสู่ระบบการค้าเสรีในสมัยอาณานิคมเช่นกัน

หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะมีประโยชน์ต่อทุกท่าน

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์
10 กุมภาพันธ์ 2560
กรุงลอนดอน